

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО – ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник ректора
з навчальної роботи
Світлана ГІЛІНА
«25» серпня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 23. ОСНОВИ ПСИХОПАТОЛОГІЇ**

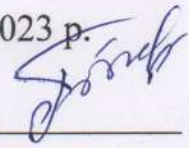
Ступінь вищої освіти «бакалавр»
Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність: 053 «Психологія»
Освітньо-професійна програма «Психологія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи психопатології» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» освітньо-професійної програми «Психологія».

Розробник: Танасійчук О.М., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від 23 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри психології Віталій ПЕТЬКОВ

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.

Голова Вченої ради Михайло ВОЛКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо - кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –5	05 «Соціальні та поведінкові науки»	Цикл професійної підготовки	
Мова викладання – Українська мова	Спеціальність 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150		2-й	
		Семестр	
		4-й	
Тижневих годин для: ОФН - 4 год.	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		34 год.	
		Семінарські	
		30 год.	
		Самостійна робота	
		86 год.	
		Індивідуальні завдання:	
-			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для очної форми навчання 150 год.:

64 год. – аудиторні заняття, 86 год. – самостійна робота.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Основи психопатології»

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи психопатології» є ознайомлення здобувачів із прикладною значимістю патопсихології як науки і її можливостями у вирішенні практичних завдань медицини і психології.

Вивчення курсу «Основи психопатології» передбачає розв'язання низки **завдань** фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема:

- ознайомлення з сучасними принципами та підходами патопсихології;
- орієнтування в основних принципах та методах патопсихології;
- вивчення, аналіз та узагальнення практики, досвіду застосування методів роботи патопсихолога.

Дисципліна «Основи психопатології» базується безпосередньо на знаннях та навичках, отриманих при вивченні дисциплін на попередніх курсах, а саме: «Загальна психологія» та «Патопсихологія».

Під час вивчення дисципліни «Основи психопатології» у здобувачів вищої освіти мають сформуватися наступні компетентності:

Загальні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні:

СК 02. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК 05. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК 07. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 10. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 14. Здатність визначати й пояснювати психологічні механізми формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних

розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку.

ПРН 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги вимірювати індивідуальні та психологічні показники особистості. Це означає здатність оцінити зміни у розвитку психіки та коригувати їх.

ПРН 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПРН 8. Презентувати результати власних досліджень усно та письмово.

ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, тренінгів відповідно до вимог замовника.

ПРН 15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, вміло використовувати психотерапевтичні прийоми і прийоми впливу на свідомість і поведінку.

ПРН 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПРН 19. Враховувати індивідуальну варіативність становлення людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 год. /5 кредитів ECTS.

2 Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні питання патопсихології

Тема 1. Предмет, завдання, методи, зміст дисципліни «Основи психопатології»

Визначення поняття; об'єкт та предмет дослідження в патопсихології. Спільне та відмінне у патопсихології та психопатології. Прикладні завдання патопсихології за Б. В. Зейгарник. Особливості дитячої патопсихології. Методи патопсихологічного дослідження: експериментальний, психодіагностичний, проєктивні методики. Роль патопсихологічного дослідження в діагностиці психічних захворювань в експертній та реабілітаційній практиці, в визначенні ефективності психотерапії, динаміки захворювання. Проблема формування поняття норми, принципів підходи до неї: інтроспективний, клінічний, статистичний, адаптаційний, функціональний, морально-етичний, ідеальний. Умови нормального розвитку. Характеристика категорії: здоров'я, патології критерії психічного здоров'я за ВООЗ. Поняття ризику дезадаптації, перед хвороби. Ступені здоров'я за Семичевим. Поняття психічного розладу: характеристика, типи його протікання та закінчення, наслідки за міжнародною класифікацією 10 перегляду. Критерії відхилення від норми за Н.Л Білопольскою. Особливості синдромів проявів в дитячій психіатрії.

Тема 2. Причини психічних розладів, симптоми та синдроми

Поняття патопсихологічного симптому та синдрому за Б. Ф. Зейгарник. Первинні та вторинні синдроми за К. Ясперсом, Л. С Виготським. Реакції особистості на первинний дефект. Поняття функціонального діагнозу, як патопсихологічного синдрому. Синдромологічний аналіз стану хворого в структурі нозологічного діагнозу. Формування та розпад вищих психічних функцій за Л. С. Виготським, як відображення етапів загальнолюдського розвитку свідомості. Причини психічних розладів. Психічна норма та патологія, граничний психічний розлад. Психотичні та не психотичні психічні розлади.

Модуль 2. Система психічних властивостей особистості та їх порушення

Тема 3. Розлади відчуттів, сприйняття та уваги.

Розлади сприймання. Аналізатори, їх структура. Екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні відчуття. Основні параметри відчуття. Поріг відчуття, порог відмінностей, контраст відчуттів. Адаптація, нюховесприйняття: зорове, слухове, смакове, кінестетичне. Перцепція та аперцепція, як етапи сприймання. Основні характеристики сприйняття. Порушення сприйняття. Увага: визначення, види, характеристика, порушення. Пам'ять, її визначення, форми, види, модальності.

Тема 4. Порушення пам'яті та мислення, емоційно-вольової сфери

Патологічне посилення пам'яті – гіпермнезія. Патологічне ослаблення пам'яті – гіпомнезія. Утрата пам'яті – амнезія (репродукційна, фіксаційна, ретроградна, антероградна, лакунарна, тотальна, афектогенна, прогресуюча). Парамнезії: псевдоремінісценції, конфабуляції, криптомнезії, екмнезії та дизмнезії. Особливості розладів пам'яті при різних захворюваннях. Психофізіологічні та нейропсихологічні основи розладів пам'яті. Методи виявлення розладів пам'яті. Порушення мислення за темпом (сповільнення, зупинка, прискорення), за логічним зв'язком (деталізація, персеверація, паралогічне мислення, резонерство, аутичне, символічне, аморфне, розірваність, незв'язність (інкогерентність), ментизм). Нав'язливі ідеї (хворобливого міркування, нав'язливий рахунок, нав'язливі спогади тощо). Надцінні ідеї (винаходу та відкриття, ревнощів, сутяжництва, іпохондричні тощо). Маячні ідеї (стосунку, переслідування, отруєння, впливу, шкоди, ревнощів, величності, самоприниження, самозвинувачення, іпохондричні, релігійні тощо). Індуковані маячні ідеї. Первинні маячні ідеї (інтерпретативні), вторинні маячні ідеї (почуттєві).

Вольові розлади: абулія, гіпобулія, гіпербулія, парабулії. Розлади потягів: посилення, послаблення, збочення інстинктів. Компульсивні потяги (дромоманія, дипсоманія, наркоманія, піроманія, міфоманія, ігрова залежність (гемблінг), інтернет-залежність). Obsесивні потяги. Амбітендентність. Психомоторні розлади: збудження, ступор, паракінезії (парамімії, манерність, стереотипії, ехо-симптоми).

Модуль 3. Патопсихологічні порушення в онтогенезі та їх прояви

Тема 5. Патопсихологічні прояви у дитячому та підлітковому віці

Психологічні особливості та порушення у період новонародженості, немовляти і раннього дитинства. Психологічні особливості та типові порушення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Психічні розлади у підлітків.

Тема 6. Патопсихологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості

Психічні розлади у юнацькому віці, їх діагностика та корекція. Психічні розлади у період дорослості. Психологічні особливості та типові порушення у період похилого віку та старості.

Тема 7. Патопсихологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості

2. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Очна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Загальні питання патопсихології												
Тема 1. Предмет, завдання, методи, зміст дисципліни «Основи психопатології»	18	2	4			12						
Тема 2. Причини психічних розладів, симптоми та синдроми	22	6	4			12						
Разом за модулем 1	40	8	8			24						
Модуль 2. Система психічних властивостей особистості та їх порушення												
Тема 3. Розлади відчуттів, сприйняття та уваги.	20	4	4			12						
Тема 4. Порушення пам'яті та мислення, емоційно-вольової сфери	22	6	4			12						
Разом за модулем 2	42	10	8			24						
Модуль 3. Психопатологічні порушення												
Тема 5. Психопатологічні прояви у дитячому та підлітковому віці	20	4	4			12						
Тема 6. Психопатологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості	22	6	4			12						
Разом за модулем 3	42	10	8			24						
Модуль 4. Прояви психопатологічних порушень в онтогенезі та їх прояви												
Тема 7. Психопатологічні порушення в онтогенезі та їх прояви	26	6	6			14						
Разом за модулем 4	26	6	6			14						
Усього годин	150	34	30			86						

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1.	Тема 1. Предмет, завдання, методи, зміст дисципліни «Основи психопатології»	4	
2.	Тема 2. Причини психічних розладів, симптоми та синдроми	4	
3.	Тема 3. Розлади відчуттів, сприйняття та уваги.	4	
4.	Тема 4. Порушення пам'яті та мислення, емоційно-вольової сфери	4	
5.	Тема 5. Психопатологічні прояви у дитячому та підлітковому віці	4	
6.	Тема 6. Психопатологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості	4	
7.	Тема 7 Психопатологічні порушення в онтогенезі та їх прояви	6	
Усього		30	

4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1.	Тема 1. Предмет, завдання, методи, зміст дисципліни «Основи психопатології»	12	
2.	Тема 2. Причини психічних розладів, симптоми та синдроми	12	
3.	Тема 3. Розлади відчуттів, сприйняття та уваги.	12	
4.	Тема 4. Порушення пам'яті та мислення, емоційно-вольової сфери	12	
5.	Тема 5. Психопатологічні прояви у дитячому та підлітковому віці	12	
6.	Тема 6. Психопатологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості	12	
7.	Тема 7 Психопатологічні порушення в онтогенезі та їх прояви	14	
Усього		86	

5. Методи навчання

Традиційні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий/евристичний, дослідницький метод, метод проблемного викладу). Інтерактивні методи навчання (евристична бесіда, мозковий штурм, ділова/рольова гра). Новітні освітні технології (презентації, використання мультимедіа). Практичні методи (практичні заняття, робота з кейсовими завданнями тощо). Наочний метод (ілюстрації, демонстрації). Словесні методи (лекції, презентації, дискусії тощо).

6. Методи та форми контролю

Сучасна дидактика виділяє наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження, методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю.

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань здобувачами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється:

систематичний поточний контроль знань здійснюється під час семінарських і практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань.

семестровий контроль організовано у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання здобувачами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за змістовними модулями;

оцінювання рівня виконання самостійної роботи проводиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді, реферату.

самостійне завдання перевіряється на відповідність оформлення згідно з вимогами, а також на повноту, ґрунтовність матеріалу, наявність цікавих фактів та прикладів, висновків.

Перелік питань до заліку

1. Визначення поняття; об'єкт та предмет дослідження в патопсихології.
2. Спільне та відмінне у патопсихології та психопатології.
3. Прикладні завдання патопсихології за Б. В. Зейгарник.
4. Особливості дитячої патопсихології
5. Методи патопсихологічного дослідження: експериментальний, психодіагностичний, проєктивні методики.
6. Роль патопсихологічного дослідження в діагностиці психічних захворювань в експертній та реабілітаційній практиці, в визначенні ефективності психотерапії, динаміки захворювання.
7. Проблема формування поняття норми, принципові підходи до неї: інтроспективний, клінічний, статистичний, адаптаційний, функціональний, морально-етичний, ідеальний.
8. Умови нормального розвитку.

9. Характеристика категорії: здоров'я, патології критерії психічного здоров'я за ВООЗ.
10. Поняття ризику дезадаптації, перед хвороби.
11. Ступені здоров'я за Семичевим.
12. Поняття психічного розладу: характеристика, типи його протікання та закінчення, наслідки за міжнародною класифікацією 10 перегляду.
13. Критерії відхилення від норми за Н.Л.Білопольскою.
14. Особливості синдромів проявів в дитячій психіатрії.
15. Причини психічних розладів, симптоми та синдроми
16. Поняття патопсихологічного симптому та синдрому за Б. Ф. Зейгарник. Первинні та вторинні синдроми за К. Ясперсом, Л. С Виготським.
17. Реакції особистості на первинний дефект.
18. Поняття функціонального діагнозу, як патопсихологічного синдрому. Синдромологічний аналіз стану хворого в структурі нозологічного діагнозу.
19. Формування та розпад вищих психічних функцій за Л.С. Виготським, як відображення етапів загальнолюдського розвитку свідомості.
20. Причини психічних розладів.
21. Психічна норма та патологія, граничний психічний розлад.
22. Психотичні та не психотичні психічні розлади.
23. Розлади відчуттів, сприйняття та уваги.
24. Розлади сприймання.
25. Аналізатори, їх структура.
26. Екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні відчуття.
27. Основні параметри відчуття.
28. Поріг відчуття, порог відмінностей, контраст відчуттів.
29. Адаптація, нюхове сприйняття: зорове, слухове, смакове, кінестетичне.
30. Перцепція та аперцепція, як етапи сприймання.
31. Основні характеристики сприйняття.Порушення сприйняття.
32. Увага: визначення, види, характеристика, порушення.
33. Пам'ять, її визначення, форми, види, модальності.
34. Порушення пам'яті та мислення, емоційно-вольової сфери
35. Патологічне посилення пам'яті – гіпермнезія.
36. Патологічне ослаблення пам'яті – гіпомнезія.
37. Утрата пам'яті – амнезія (репродукційна, фіксаційна, ретроградна, антероградна, лакунарна, тотальна, афектогенна, прогресуюча).
38. Парамнезії: псевдоремінісценції, конфабуляції, криптомнезії, екмнезіїта дизмнезії.
39. Особливості розладів пам'яті при різних захворюваннях.
40. Психофізіологічні та нейропсихологічні основи розладів пам'яті.
41. Методи виявлення розладів пам'яті.
42. Порушення мислення за темпом (сповільнення, зупинка, прискорення), за логічним зв'язком (деталізація, персеверація, паралогічне мислення, резонерство, аутичне, символічне, аморфне, розірваність, незв'язність (інкогерентність), ментизм).

43. Нав'язливі ідеї (хворобливого міркування, нав'язливий рахунок, нав'язливі спогади тощо).
44. Надцінні ідеї (винаходу та відкриття, ревнощів, сутяжництва, іпохондричні тощо).
45. Маячні ідеї (стосунку, переслідування, отруєння, впливу, шкоди, ревнощів, величності, самоприниження, самозвинувачення, іпохондричні, релігійні тощо).
46. Індуковані маячні ідеї.
47. Первинні маячні ідеї (інтерпретативні), вторинні маячні ідеї (почуттєві).
48. Вольові розлади: абулія, гіпобулія, гіпербулія, парабулії.
49. Розлади потягів: посилення, послаблення, збочення інстинктів.
50. Компульсивні потяги (дромоманія, дипсоманія, наркоманія, піроманія, міфоманія, ігрова залежність (гемблінг), інтернет-залежність).
51. Обсесивні потяги. Амбітендентність.
52. Психомоторні розлади: збудження, ступор, паракінезії (парамімії, манерність, стереотипії, ехо-симптоми).
53. Патопсихологічні прояви у дитячому та підлітковому віці
54. Психологічні особливості та порушення у період новонародженості, немовляти і раннього дитинства.
55. Психологічні особливості та типові порушення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
56. Психічні розлади у підлітків.
57. Патопсихологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості
58. Психічні розлади у юнацькому віці, їх діагностика та корекція.
59. Психічні розлади у період дорослості.
60. Психологічні особливості та типові порушення у період похилого віку та старості.

7. Методи контролю

Оцінювання якості знань здобувачів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансферною системою здійснюється шляхом поточного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок здобувачів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань іспиту.

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань.

Форма контролю – виконання комплексних атестаційних робіт, розробка проектів, колоквиуми, творчі роботи.

Форма підсумкового контролю – іспит на основі суми балів набраних за кожний кредит та складання власне іспиту.

Критеріями оцінювання є:

- а) при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;
- б) при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки.

Оцінювання знань здобувачів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

• **Методичне забезпечення**

1. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи психопатології».
2. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Основи психопатології».
3. Методичні рекомендації до підготовки практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Основи психопатології».

8.Рекомендована література:

Основна:

1. Навчальний посібник «Патопсихологія: Навчальний посібник для підготовки до екзамену» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 053 «Психологія» (видання друге: змінене, доповнене) / Укладач: Оверчук В. А. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. 204 с.
2. Османова А. М., Хорунженко Г. В. Патопсихологія: навч.-метод. посібн. К.: Талком, 2022. 188 с.
3. Шкарлатюк К. І. Патопсихологія: навч. посіб. Луцьк: ВежаДрук, 2022. 155 с.

Додаткова:

1. Бочелюк В. Й. Психологія людини з обмеженими можливостями : навч.посіб. /Бочелюк В. Й. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
2. Вітенко І. С. Медична психологія: підручник / Вітенко І. С. – К. : Здоров'я, 2007. – 208с.
3. Карпенко Н. В. Діагностика психічного розвитку в роботі педагога (вчителя, вихователя): навч. посіб. / Н. В. Карпенко. – [2-ге вид.]. – К. : Каравелла, 2010. – 248 с. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини / І. Я. Коцан, Г.В. Ложкін, М. І. Мушкевич. – Луцьк : РВВ "Вежа" ВНУ ім. 41 Лесі Українки, 2009. –316с.
4. Максименко С. Д. Медична психологія / Максименко С. Д.; за ред. С. Д. Максименка. Вінниця: Нова Книга, 2008. – 520 с.
5. Мельник А. П. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики /Мельник А. П. – Луцьк : Іванюк В.П., 2013. – 68 с.
6. Мельник А. П. Особливості прояву дромоманії у підлітків з неблагополучних сімей /А. П. Мельник // Конференція за результатами Українсько-Канадського проекту «Молодь за здоров'я». – Київ, 2005.
7. Мушкевич М. І. Особливості пізнавальної сфери дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги / М. І. Мушкевич // Психологічні перспективи. – 2010. – Вип. 15. – С. 140 – 150.
8. Роюк С. Є. Особливості мислення дітей дошкільного віку із вадами слуху / С. Є. Роюк // Психологічні перспективи. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – Вип. 15. – С. 174–182.
9. Хлівна Л. М. Використання психодіагностичних засобів у консультативній роботі з тривожними школярами / Л. М. Хлівна // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України ; за ред. Максименка С.Д. – К. : 2004, Т.VI, випуск 1. – С.319–332.
10. Чагарна С. Є. Діагностика пізнавальної сфери дітей з порушеннями слуху / С. Є. Чагарна // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка. Т.XIII, част. 1. – К., 2011. – С. 435–442 с.
11. Чагарна С. Є. Порівняльний аналіз розвитку мотиваційної сфери учіння у

молодших школярів з порушеннями слуху та групи норми / С. Є. Чагарна // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. Серія : «Психологія» / за ред. В. А. Сминтина. – Т. 16. – Вип. 11 – О., 2011. – С. 306– 312.

– **Інформаційні ресурси**

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua
2. Ресурсний центр «Гурт». URL: <https://gurt.org.ua/>
3. CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation (Світовий альянс для участі громадян). Accesses mode : <http://www.pgexchange.org/>
4. Dr. Clare W. Graves Website Accesses mode : <http://www.clarewgraves.com/>
5. European CAF Resource Centre – EIPA. Accesses mode: <https://www.eipa.eu/portfolio/european-caf-resource-centre/>
6. Knowledge Hub. Access mode : <https://knowledgehub.local.gov.uk>
7. Сайт Верховної Ради України (законодавство). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>